

Delegationen för social forskning

DSF är sannolikt mest känd som ett ställe dit man skickar ansökningar om ekonomiskt stöd till forsknings- och utvecklingsarbete inom socialtjänstsektorn.

Många har också mött en del av resultaten av delegationens forskningsstödande verksamhet i form av forskningsrapporter, initiativgruppsrapporter och konferenser eller seminarier kring aktuella frågor inom socialtjänsten.

DSF som kom till år 1974 arbetar dessutom som ett rådgivande organ till socialdepartementet då det gäller FoU (Forsknings- och Utvecklingsfrågor). Delegationen är sammansatt av företrädare för de två kommunförbunden, riks försäkringsverket, socialstyrelsen, socialtjänstens praktiker samt forskare. I DSF's kansli arbetar ett antal forskningssekreterare med beredning av de ärenden delegationen har att behandla.

Antalet ansökningar om forskningsmedel har ökat kraftigt under senare år. Åren 1976–79 behandlades årligen ca 140 ansökningar. Sista året har antalet ansökningar kommit upp till över det dubbla. Vid senaste ansökningstillfället behandlades dessutom omkring 120 ansökningar om forskarstipendier knutna till universitetsinstitutioner.

När och hur söker man forskningsmedel?

Nästa ansökningstillfälle för forskningsbidrag (projektmedel) från DSF är 1 februari 1985. Upplysningar och ansökningsblanketter kan erhållas från

Delegationen för social forskning

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

tel 08/763 34 34 eller 763 33 44

Nytt bedömningssystem för ansökningar om forskningsmedel

Under de två senaste ansökningsomgångarna har delegationen prövat ett nytt system för bedömning av forskningsansökningar. Ansökningshandlingarna

har lottats på någon av följande sex prioriteringskommittéer:

- socialpolitik och arbetsliv
- socialtjänst och samhällsplanering
- barn-, ungdoms- och familjepolitik
- alkohol och andra beroendeframkallande medel
- äldreomsorgsfrågor och handikappfrågor
- hälso- och sjukvård

Med hänsyn till att DSF skall behandla ansökningar med klar tillämpning i sikte är det viktigt att såväl forskare som praktiker deltar i bedömningsprocessen. I varje prioriteringskommitté finns därför tre samhällsföreträdare och tre forskare. Förslag till utdelning baseras på de bedömningar som gjorts i dessa kommittéer efter en sammanvägningsdiskussion i delegationens arbetsutskott. Delegationens senaste förslag till regeringen togs vid sammanträdet den 24 maj. Regeringens beslut togs i juni.

Genom fördelningen av bedömningarna på flera bedömare räknar delegationen med en bättre kvalitet på bedömningarna och en allsidigare belysning av frågeställning, metodik och samhällsrelevans.

Avsikten är också att prioriteringskommittéerna skall medverka dels i åtgärder för att sprida forskningsresultaten, dels initiering av ny forskning.

Drygt 20 miljoner till den sociala sektorsforskningen vid regeringens sammanträde den 7 juni

Huvuddelen av anslagen går till olika forsknings- och utvecklingsprojekt. Cirka 17 miljoner kr som fördelas på följande områden

- socialpolitik 1,5 milj kr
- socialt arbete 2,0 milj kr
- barn- och familjepolitik 1,9 milj kr
- beroendeframkallande medel 3,0 milj kr
- äldreomsorg och handikappade 2,5 milj kr
- hälso- och sjukvård 6,1 milj kr

Totalt rör det sig om 97 projekt. Dessa är valda bland de 186 ansökningar om anslag till nya forskningsprojekt och 55 till fortsättningsprojekt som

hade kommit in vid ansökningstidens slut.

Huvuddelen av forskningsprojekten har initierats från olika universitetsinstitutioner och ungefär 85 % av delegationens medel avser stöd till sådana projekt.

Inom hälso- och sjukvårdsområdet går en stor del av anslaget till de samhällsmedicinska enheterna vid universiteten i Lund, Uppsala och Umeå.

Härutöver har delegationen framförallt prioriterat sådana hälso- och sjukvårdsforskning som har en samhälls- och beteendevetenskaplig inriktning.

För att studera planerings- och genomförandebeslut hos sjukvårdshuvudmännen har universitetslektor Harry Petersson vid statsvetenskapliga institutionen vid universitetet i Lund fått 312 000 kr.

Professor Ulf Himmelstrand vid universitetet i Uppsala har fått 338 000 kr för en studie "Hälsoupplýsing i Sverige - från professionaliseringsinstrument till lekmanarsvår".

Allmänmedicinska institutionen vid universitetet i Uppsala har fått 200 000 kr för att studera samhällsprofil, sjukdomsprofil och vårdproblem i 7 landsting och 76 kommuner i mellansverige.

Professor Bengt Jönsson vid hälsotemat vid universitetet i Linköping har fått 230 000 kr för utvärdering av medicinsk teknologi.

Vid samma universitet har professor Per Bjurulf fått 400 000 kr för att analysera sjukfrånvaro som underlag för landstingets hälsoansvar genom dataregistrering av sjukskrivningsdiagnoser.

Docent Stig Wall vid universitetet i Umeå har fått 65 000 kr för utvärdering av statistiska centralbyråns register över femtondefödda.

Docent Lennart Nordenfelt vid tema H vid universitetet i Linköping har fått 114 000 kr för studium av begreppet jämställdhet med sinnessjukdom - dess teoretiska bakgrund och praktiska tillämpning i svensk rättspsykiatri.

Vid hälsotemat i Linköping har professor Karin Tengvald fått 190 000 kr för att studera ohälsa och vårdutnyttjande i välfärdssamhället och 160 000 kr för att studera debutperiodens betydelse vid barndiabetes med utvärdering av ett försök med stödfamiljer.

Professor Sven-Olof Isacson vid universitetet i Lund har fått 175 000 kr för att se på socialt stöd, sjukdom, död och vårdutnyttjande i en storstadspopulation.

Omvårdnadsforskningen har fått bidrag dels till medicine doktor Elisabeth Hamrin vid universitetet i Uppsala med 150 000 kr för utvärdering av funktionell kapacitet hos äldre inom akutsjukvården och barnmorskan Ulla Waldenström vid Dalarnas forskningsråd har fått 100 000 kr för en studie av puerperalvård i hemmiljö.

Anslag har också tilldelats riksförsäkringsverket för stu-

dium av tandvårdsreformen med 240 000 kr och den ersatta sjukfrånvarons diagnoser med 385 000 kr.

Den fullständiga förteckningen kan rekvideras från delegationen för social forskning.

Nya stipendier

Från och med i år har delegationen inrättat ett antal stipendier för forskare, forskarassistenter och doktorander bla inom hälso- och sjukvårdsforskning med samhällsvetenskaplig inriktning.

Syftet med stipendierna är att bereda forskare på nivå efter doktorsexamen möjlighet att under sex år odelat få ägna sig åt forskningsarbete inom områden som är viktiga för den långsiktiga kunskapsupbyggnaden inom den sociala sektorn. Avsikten är också att höja universitetens kompetens så att dessa kan stödja forskning och utveckling inom kommuner och landsting. Detta bedöms viktigt inte minst därför att det utvecklingsarbete och den försöksverksamhet som bedrivs inom kommuner och landsting måste baseras på tillförlitliga metoder.

Delegationen har beslutat att fortsättningsvis reservera ungefär 10 % av sin totala budget för stipendier av detta slag.

Inom hälso- och sjukvårdsforskningen utdelades ett forskarstipendium, ett forskarassistentstipendium och två doktorandstipendier, nämligen till

Docent Marianne Sullivan, institutionen för socialt arbete, universitetet i Göteborg, 200 000 kr. Forskningsprogrammet gäller konsekvenserna av kronisk sjukdom och betydelsen av olika behandlingsinsatser. Tyngdpunkten ligger härvid på att försöka bedöma hur ett allsidigt omhändertagande kan påverka patienternas psykiska, fysiska och sociala välbefinnande, dvs den totala livskvaliteten.

Fil dr Gillis Samuelsson, institutionen för samhällsmedicin, universitetet i Lund, 170 000 kr. Huvudinriktningen i den aktuella undersökningen gäller den sociala miljöns betydelse för hälsan, sett på lång sikt.

Doktorand Ronny Andersson, statsvetenskapliga institutionen, universitetet i Lund, 140 000 kr. Forskningen avser medborgarnas attityder till olika vårdformer inom den öppna somatiska vården och vilka faktorer som kan tänkas påverka dessa attityder och vilken vårdform man helst väljer.

Doktorand Ullabeth Sätterlund-Larsson, tema kommunikation, universitetet i Linköping, 140 000 kr. Studien avser hur "sjukvård" och människor möts i utvalda situationer. Undersökningen görs mot bakgrunden av den nya hälso- och sjukvårdslagens betoning av den vårdökandes aktiva deltagande i behandlingsplaneringen och de krav på information till den vårdökande som detta förutsätter.

Initiativgruppsverksamheten

En av DSF's arbetsuppgifter är att stimulera FoU inom socialdepartementets ansvarsområde.

Två initiativgrupper är i arbete

- barn- och familjepolitisk forskning (sekreterare Mats Rolén)

- handikappforskning (sekreterare Ulla Gurner)

Tre grupper har nyligen avslutat sitt arbete:

- socialförsäkringsforskning (sekreterare Ingemar Eriksson)

- hälso- och sjukvårdsforskning (sekreterare Lena Jonsson)

Presenteras här i kort sammanfattning.

- socialforskningens informations- och dokumentationsbehov (sekreterare Lena Strömqvist)

Att forska om hälsa och vård

Mot bakgrund av den redovisning av några centrala hälso- och välfärdspolitiska utvecklingsförändringar som initiativgruppen för hälso- och sjukvårdsforskning gjort, pekar den i sin rapport till DSF på några problem, som den bedömt vara särskilt betydelsefulla för forskning. De forskningsområden som därvid i första hand bör uppmärksammas är:

- forskning om hälsa och befolkningens hälsoproblem,
- forskning om vårdbehov och vårdmönster,
- forskning för att utvärdera hälsovårdande och sjukvårdande insatser,
- hälsoekonomisk forskning samt
- forskning om inflytande samt vårdorganisation och planering.

För att förstärka hälso- och sjukvårdsforskningen är det enligt gruppen nödvändigt att ge denna forskning en fastare bas inom universitetsorganisationen och där utveckla forskarmiljöer, som möjliggör en långsiktig kunskaps- och kompetensuppbbyggnad.

När det gäller åtgärder inom universitetsorganisationen anser gruppen det angeläget att hälso- och sjukvårdsaspekter beaktas av såväl de medicinska som de samhällsvetenskapliga fakulteterna. Gruppen har också framhållit som angeläget att forskningsverksamheten kring temat hälso- och sjukvård-

den i samhället vid Linköpings universitet kan vidareutvecklas inom den ordinarie universitetsorganisationen.

Initiativgruppen föreslår att DSF för att stimulera utvecklingen av goda forskarmiljöer initierar och under en övergångsperiod finansierar forskargrupper inom minst två av de forskningsområden som ovan redovisats.

Valet av vilka av nämnda fem delområden som skall särskilt stödjas bör enligt initiativgruppens omfattning baseras på ansökningar från samtliga områden. För en forskaruppbbyggnad på sikt bör enligt gruppen särskild uppmärksamhet ägnas områdena hälsoekonomisk forskning och forskning om inflytande samt vårdorganisation och planering.

Vid var och en av dessa grupper bör finnas åtminstone en tjänst för en mer kvalificerad forskare, en forskarassistenttjänst och en doktorandtjänst. Grupperna föreslås anknutna till lämplig forskningsinstitution inom universitet eller högskola. Dessa grupper bör – om de visar sig livskraftiga – på sikt kunna inlemmas i den ordinarie universitetsorganisationen.

DSF bör dessutom ge svenska forskningsinstitutioner möjlighet att inbjuda gästforskare, eventuellt i form av gästforskarutbyte, för perioder om upp till ett år samt tillhandahålla sk arbetsstipendier för hälso- och sjukvårdsforskning med den utformning, som forskningsrådsnämnden tidigare utlyst.

Initiativgruppen föreslår också att ett antal symposier anordnas under de närmaste åren inom olika delområden inom hälso- och sjukvårdsforskningen.

Gruppen poängterar också vikten av att landstingen uppmärksammar behovet av utvecklings- och försöksverksamhet inom området.

Ordförande i initiativgruppen har varit avdelningschef Gunnar Wennström, socialstyrelsen. I gruppen har deltagit representanter för forskningsinstitutioner och förvaltningar.

Rapport: Att forska om hälsa och vård, DSF 1984.

S. Åke Lindgren